

KS. RYSZARD KAMIŃSKI, ZBIGNIEW NARECKI

BIBLIOGRAFIA PRAC
Z ZAKRESU DUSZPASTERSTWA CHARYTATYWNEGO
(1961-1990)

Działalność charytatywna, określana w literaturze zachodniej terminem *caritas*, jest jedną z podstawowych funkcji urzeczywistniania się Kościoła. Funkcja ta może być rozpatrywana w podwójnym aspekcie: jako fundament chrześcijańskiej miłości, leżący u podstaw wszystkich przejawów życia Kościoła, oraz jako czynna miłość bliźniego, która znajduje swój społeczny wyraz w życiu wspólnot kościelnych.

Kościół tworzy się tam, gdzie miłość przemienia ludzi w braci. To stanowi istotę Kościoła, który można określić jako lud Boży, związany braterską miłością. Z posłannictwa Kościoła i realizacji przykazania miłości bliźniego wynika potrzeba duszpasterstwa charytatywnego. Obejmuje ono szereg działań ukierunkowanych na pełniejszy rozwój religijny człowieka i osiąganie dobra wspólnego oraz przeciwstawianie się patologii społecznej przez wszechstronną terapię dobroczynną i rewalidację wiernych dotkniętych jej skutkami. Wychowywanie wiernych do zrozumienia i realizacji miłości braterskiej w życiu codziennym jest ważnym zadaniem Kościoła.

W nauczaniu Soboru Watykańskiego II podkreśla się, że Kościół przyjmując na siebie głoszenie i realizowanie miłości jako swój obowiązek i niezbywalne prawo, szczególnym szacunkiem otacza dzieła miłosierdzia i wzajemnej pomocy w celu zaradzenia różnym potrzebom ludzkim. Dokumenty soborowe nie podają jednak konkretnych wskazań, jak czynna miłość bliźniego ma wyglądać od strony organizacyjnej w Kościołach lokalnych. W takiej sytuacji pozostaje bardzo cenne odwołanie się do osiągnięć z okresów minionych w dziedzinie duszpasterstwa charytatywnego.

W okresie posoborowym poszerzył się zakres i zasięg realizacji chrześcijańskiej miłości. Nie wystarcza już niesienie pomocy w ramach poszczególnych diecezji i krajów – ten problem należy mieć na uwadze w skali międzynarodowej. Poglębione rozumienie braterskiej miłości domaga się poszerzenia tradycyjnej pracy charytatywnej, która od wąsko rozumianej pomocy ubogim i potrzebującym powinna iść w kierunku zaspokajania wszystkich realnych potrzeb istniejących w środowisku. Większą uwagę należy przywiązywać do różnych, dotąd nie docenianych, a obecnie dostępnych form działania społecznego zarówno na płaszczyźnie wyznaniowej, jak i za pomocą pozawyznaniowych organizacji społecznie użytecznych. Wiąże się z tym potrzeba poszerzenia podmiotu duszpasterstwa charytatywnego oraz poszukiwanie bogatszych form jego realizacji.

Ponieważ przełomowym wydarzeniem w rozwoju refleksji teologiczno-pastoralnej był Sobór Watykański II, przeto w bibliografii tej przedstawimy prace powstałe w latach 1961-1990, a ściślej mówiąc – w czasie trwania Soboru Watykańskiego II i w okresie posoborowym. Prace dotyczące duszpasterstwa charytatywnego podzielimy – dla większej przejrzystości – na kilka grup tematycznych.

I. PRACE DOTYCZĄCE HISTORYCZNEGO ROZWOJU DUSZPASTERSTWA CHARYTATYWNEGO

- A d a m c z y k A.: Kult Miłosierdzia Bożego w Polsce w latach 1945-1985. Lublin 1989 (mps BKUL).
- B e y r e u t h e r E.: Geschichte der Diakonie und innere Situation in der Neuzeit. Berlin 1983.
- B i e ż a n o w s k i A.: Katolicka działalność dobroczynna na terenie diecezji katowickiej w latach 1945-1950. "Nasza Przeszłość" 44:1975 s. 229-244.
- H e r m a n n R.: Die Kirche und ihre Liebestätigkeit vom Anbeginn bis zur Gegenwart. Freiburg 1963.
- L i s o w s k i S.: Zorganizowana dobroczynność jako forma działania duszpasterskiego na przykładzie analizy kościelnej akcji dobroczynnej w Polsce po II wojnie światowej. Lublin 1966 (mps BKUL).
- T e n ż e: Metody działalności charytatywnej. Analiza zagadnienia na tle działalności "Caritas" w Polsce w latach 1945-1950. "Studia Teologiczne" 1976 t. 1 s. 213-229.
- T e n ż e: Przedmiot działalności "Caritas" w latach 1945-1950 na tle potrzeb polskiego społeczeństwa. "Tarnowskie Studia Teologiczne" 6:1977 s. 197-217.
- M a j k a J.: Kościelna działalność dobroczynna w Polsce w XIX i pierwszej połowie XX wieku. "Zeszyty Naukowe KUL" 9:1966 nr 1-2 s. 117-137.
- T e n ż e: Kościół jako dalszy ciąg Miłosierdzia Chrystusa. W: Ewangelia miłosierdzia. Pod red. W. Granata. Poznań-Warszawa 1970 s. 175-228.
- P a w ł o w s k i A.: Duszpasterstwo dobroczynne w Roku Świętym. "Miesięcznik Kościelny Archidiecezji Poznańskiej" 25:1974 nr 7 s. 159-164.
- P e t r é H.: Miséricorde: Histoire du mot et l'idée du paganisme au christianisme. "Revue des études latines" 12:1964 s. 376-398.
- V ö l k l R.: Frühchristliche Zeugnisse zu Wesen und Gestalt der christlichen Liebe. Quellen zum christlichen Verständnis der Liebe zur Geschichte der Caritas und sozialer Fragen. Freiburg 1963.
- W y s o c k i J.: Charytatywna działalność Kościoła podczas okupacji w dokumentach archidiecezji warszawskiej. "Chrześcijanin w Świecie. Zeszyty ODiSS" 10:1978 nr 6 s. 41-49.

II. PODSTAWY BIBLIJNO-TEOLOGICZNE I PRAWNE DUSZPASTERSTWA CHARYTATYWNEGO

- Diakonia e carità nelle comunità del Nuovo Testamento. Bologna 1979.
- D i r k s W.: Caritas im Geiste des Konzils. Freiburg 1967.
- D u r s z l e w i c z T.: Biskupa Leona Wetmańskiego działalność charytatywna i jej teologiczna motywacja. Lublin 1972 (mps BKUL).
- Dzieło Miłosierdzia Chrześcijańskiego w Polsce w oparciu o wypowiedzi Ojca św. Jana Pawła II. "Wiadomości Charytatywne" 1980 nr 102-105 s. 1-12.
- E r n s t J.: Lukas – der Theologie der Caritas. W: Handbuch der Caritasarbeit. Hrsg. von P. Nordhues. Paderborn 1986 s. 38-56.
- G a n o c z y A.: Liebe als Prinzip der Theologie. W: Prinzip Liebe. Perspektiven der Theologie mit Beiträgen von E. Bieser. Freiburg 1975 s. 59-75.
- G r a n a t W.: Miłosierdzie jako przymiot Boga. W: Ewangelia miłosierdzia. Pod red. W. Granata. Poznań-Warszawa 1970 s. 9-47.
- H e r m a n n T.: Sposoby realizacji braterskiej miłości według Pierwszego Listu św. Jana. "Homoei Dei" 47:1978 nr 4 s. 283-291.
- T e n ż e: Miłość braterska według św. Jana w świetle Ewangelii synoptycznych i św. Pawła. "Studia Theologica Varsaviensia" 17:1979 nr 2 s. 43-64.
- T e n ż e: Miłość braterska warunkiem doskonałej miłości Boga (1 J 4, 12). Tamże 20:1982 nr 2 s. 105-116.
- Instrukcja Konferencji Episkopatu Polski o pracy charytatywnej w parafiach. "Miesięcznik Pastorski Płocki" 72:1987 nr 1-2 s. 43-49.

- Instrukcja w sprawie parafialnej służby charytatywnej. "Wiadomości Diecezjalne Łódzkie" 56:1982 nr 3 s. 60-63.
- Jan Paweł II: Encyklika o Bożym Miłosierdziu *Dives in misericordia*. Roma 1983.
- Kowalczyk S.: Filozofie odrzucające miłość i miłosierdzie. W: Jan Paweł II. *Dives in misericordia*. Teksty i komentarze. Pod red. S. Nagyejo. Lublin 1983 s. 261-274.
- Łukaszyc R., Woronowski F.: Dobroczynne duszpasterstwo. W: Encyklopedia Katolicka. T. 3. Pod red. R. Łukaszyka, L. Bieńkowskiego, F. Gryglewicza. Lublin 1979 kol. 1389-1391.
- Ministerium Caritatis jako podstawowa część apostołstwa świeckich w parafii wiejskiej. "Wiadomości Charytatywne" 1975 nr 82-85 s. 67-79.
- Nalepa M.: Pojęcie miłosierdzia w tradycyjnych ujęciach. "Homo Dei" 53:1984 nr 4 s. 270-281.
- Tenż: Koncepcja człowieczego miłosierdzia w encyklice *Dives in misericordia*. Tamże 54:1985 nr 1 s. 35-49.
- Nordhues P.: Lebendige Gemeinde – Liebende Gemeinde. "Lebendige Seelsorge" 27:1976 II. 6 s. 374-381.
- Tenż: Gedanken zur Einheit von Eucharistie und Caritas. W: Handbuch der Caritasarbeit. Hrsg. von P. Nordhues. Paderborn 1986 s. 73-85.
- Pesch R.: Die Diakonie der Gemeinde nach dem Neuen Testament. Freiburg 1977.
- Pontificio Istituto Pastorale dell'Università Lateranense: La carità. Teologia e pastorale. Bologna 1988.
- Ratzinger J.: Die christliche Brüderlichkeit. München 1965.
- Tenż: Wer ist dein Bruder. Freiburg–Basel–Wien 1981.
- Realizacja miłości jako obowiązek każdego katolika. "Wiadomości Charytatywne" 1977 nr 90-93 s. 38-51.
- Schackenburg R.: Die Forderung der Liebe in der Verkündigung und im Verhalten Jesu. W: Prinzip Liebe s. 76-103.
- Ślawińska I., Gogacz M.: Ewangelia miłosierdzia współcześnie odczytana. W: Ewangelia miłosierdzia s. 279-314.
- Spezifisch christlicher Dienst am Nächsten – ein Problem heutiger Pastoral. "Caritas" 80:1979 s. 254-259.
- Tarasjuk S.: Zasady ogólne duszpasterstwa dobroczynności w parafii. "Wiadomości Diecezjalne Warmińskie" 27:1982 nr 1 s. 39-41.
- Völkli R.: Botschaft und Gebot der Liebe nach der Bibel. Freiburg 1964.
- Tenż: Caritas als Grundfunktion der Kirche. W: Handbuch der Pastoraltheologie. Bd. 1. Hrsg. von F. X. Arnold, K. Rahner. Freiburg i.Br. 1964 s. 385-412.
- Tenż: Ecclesia caritatis. "Caritas" 66:1965 s. 113-125.
- Tenż: Kirche und "Caritas" nach Dokumenten des Zweiten Vatikanischen Konzil. Tamże 67:1966 s. 73-96, 123-145.
- Tenż: Dienende Kirche – Kirche der Liebe. Freiburg 1969.
- Tenż: Caritative Diakonie – nicht Liebhaberei von Gruppen sondern Grundfunktion der Gemeinde. "Lebendige Seelsorge" 24:1973 s. 91-96.
- Tenż: Caritas der Gemeinde im Neuen Testament. "Lebendige Seelsorge" 27:1976 II. 6 s. 382-388.
- Tenż: Caritas der Gemeinde. Neutestamentliche Grundlegung. Freiburg 1979.
- Tenż: Die personale Charakter der Caritas. Dogmatische Überlegungen. W: Handbuch der Caritasarbeit s. 68-72.
- Tenż: Theologische Überlegungen zur Caritas der Gemeinde. Tamże s. 57-67.
- Tenż: Nächstenliebe. Die Summe der christlichen Religion. Freiburg im Br. 1987.
- Waj J.: Wpływ Soboru Watykańskiego II na rozwój teologii charytatywnej. "Notificationes e curia [...]" 120:1982 nr 3-5 s. 115-120.
- Tenż: Problematyka charytatywna w polskim posoborowym prawodawstwie synodalnym. "Analecta Cracoviensia" 15:1983 s. 251-270.
- Woronowski F.: Teologia charytatywna. "Ateneum Kapłańskie" 76:1971 nr 372 z. 1 s. 143-147.
- Tenż: Zagadnienie miłości czynnej Kościoła w dokumentach Soboru Watykańskiego II. "Roczniki Teologiczno-Kanoniczne" 18:1971 z. 3 s. 197-206.

- T e n ż e: Przeobrażenia duszpasterstwa w integralnie charytatywne. "Rozporządzenia Urzędowe Łomżyńskiej Kurii Diecezjalnej" 35:1973 nr 5 s. 28-35.
- T e n ż e: Czynna miłość ofiarna – życiem Kościoła. "Homo Dei" 44:1975 s. 209-216.
- T e n ż e: Funkcja miłości czynnej Kościoła. Łomża 1977.
- T e n ż e: Miłosierni miłosierdzia dostąpią. Łomża 1989.
- Z a u n e r W.: Diakonie als pastorale Tätigkeit. W: Prophetische Diakonie. Impulse und Modelle für Zukunftsweisende Pastoral. Hrsg. von H. Erharder [u. a.]. Wien–Freiburg–Basel 1977 s. 147-159.
- Ż y c h o w i c z S.: Znaczenie pojęcia Kościoła jako "wspólnoty braterskiej" dla motywacji działalności charytatywnej chrześcijan. "Notificationes e curia [...]" 122:1984 nr 7-8 s. 186-190.

III. WYCHOWANIE DO DZIAŁALNOŚCI CHARYTATYWNEJ

- Angażowanie i formacja pomocników duszpasterstwa dobroczynności. "Wiadomości Charytatywne" 1976 nr 86-90 s. 24-46.
- G u r g a c z E.: Wychowanie do chrześcijańskiego miłosierdzia w materiałach duszpastersko-katechetycznych z Tygodni Miłosierdzia (1945-1982). "Miesięcznik Pasterski Płocki" 72:1987 nr 1-2 s. 43-49.
- H e m m e r l e K.: Spiritualität der Caritas. W: Caritas der Caritasarbeit. Hrsg. von P. Nordhues. Paderborn 1986 s. 106-114.
- Jak tworzyć i wychowywać grupę charytatywną w parafii. "Wiadomości Charytatywne" 1977 nr 90-93 s. 2-11.
- M e l l o n i V.: Educazione alla carità nella comunità parrocchiale. "Catechesi" 40:1970 nr 2 s. 1-11.
- Parafialni pomocnicy charytatywni – ich angażowanie i wychowanie. "Wiadomości Charytatywne" 1976 nr 86-90 s. 78-86.
- P a w ł o w s k i A.: Duszpasterskie wychowanie młodych do pracy charytatywnej w parafii. "Miesięcznik Kościelny Archidiecezji Poznańskiej" 21:1970 nr 1 s. 17-21.
- T e n ż e: Wychowanie młodych w rodzinie do miłosierdzia. "Wiadomości Charytatywne" 1979 nr 98-101 s. 33-38.
- T e n ż e: Życie wewnętrzne parafialnego współpracownika charytatywnego. "Wiadomości Diecezji Katowickiej" 48:1980 nr 2 s. 47-50.
- R e i c h m a n n M.: Caritashelfergruppenarbeit in der Gemeinde. "Lebendige Seelsorge" 27:1976 II. 6 s. 408-412.
- S t a n i s ł a w s k i J.: Wychowanie dzieci i młodzieży do miłosierdzia przez działanie duszpasterskie w parafii. "Katecheta" 25:1981 nr 2 s. 70-74.
- V ö l k l R.: Ausbildung für pastorale Berufe: Inhalte und Ziele aus der Sicht der Caritaswissenschaft. "Caritas" 83:1982 s. 147-151.
- W a l J.: Wychowanie dzieci i młodzieży do miłosierdzia. "Notificationes e curia [...]" 122:1984 nr 7-8 s. 171-186.
- Wychowanie dzieci i młodzieży do postawy czynnej miłości. "Wiadomości Charytatywne" 1978 nr 94-98 s. 2-8.
- Zespoły charytatywne. Tamże 1976 nr 86-90 s. 8-16.

IV. REALIZACJA DUSZPASTERSTWA CHARYTATYWNEGO

- Apostolskie zadania katolików świeckich w życiu parafii na przykładzie działalności grupy charytatywnej w parafii. "Wiadomości Charytatywne" 1975 nr 82 s. 7-16.
- Christliche Gemeinde und Sozialstation. "Kirchendienst" 51:1978 s. 218-221.
- "Caritas" chrześcijańska w służbie rodzinom wielodzietnym. "Wiadomości Charytatywne" 1971 nr 64-68 s. 2-6.
- Diakonie der Gemeinde. Caritas in einer erneuerten Pastoral. Österreichische Pastoraltagung 28-30 XII 1977. Freiburg–Wien–Basel 1978.

- Dłopolski K.: Duszpasterstwo miłosierdzia. Kościelna akcja charytatywna w Polsce. Kraków 1961 (mps).
- Drozd A.: Młodzież w działalności charytatywnej. "Wiadomości Diecezjalne Łódzkie" 55:1981 nr 8 s. 182-187.
- Duszpasterstwo dobroczynne w parafii podmiejskiej. "Wiadomości Charytatywne" 1975 nr 82-85 s. 26-29.
- Dyduch J.: Kościelna struktura duszpasterstwa dobroczynnego. "Notificaciones e curia [...]" 118:1981 nr 3-4 s. 87-94.
- Dzidek Z.: Duszpasterstwo chorych w parafii wiejskiej a parafialni pomocnicy charytatywni. "Wiadomości Archidiecezji Gnieźnieńskiej" 32:1977 nr 9-11 s. 202-203.
- Emig G.: Sozialstation und Gemeinde. "Lebendige Seelsorge" 27:1976 H. 6 s. 421-423.
- Ehrarter H.: Diakonie der Gemeinde und Diakoniat. "Diakonia" 13:1985 H. 5 s. 313-322.
- Gąbka S.: Duszpasterstwo dobroczynne w diecezji częstochowskiej. "Częstochowskie Wiadomości Diecezjalne" 52:1977 nr 7 s. 163-166.
- Gieben Ch.: Nächstenliebe auf neuen Wegen. Freiburg 1962.
- Kempinski J.: "Soborowe czyny dobroci" w diecezji katowickiej. "Studia Claromontana" 6:1986 s. 396-435.
- Kryński B.: Przygotowanie do śmierci jako problem duszpasterski. Lublin 1986 (mps BKUL).
- Majka J.: Caritas. W: Encyklopedia Katolicka. T. 2. Pod red. F. Gryglewicza, R. Łukaszyka, Z. Sułowskiego. Lublin 1976 kol. 1333-1336.
- Malcher M.: Sugestie duszpasterskie odnośnie realizacji uchwały I Synodu Katowickiego w dziedzinie charytatywnej. "Wiadomości Diecezjalne Katowickie" 46:1978 nr 10-11 s. 240-244.
- Meyer G.: Erfahrungen einer Pfarrgemeinde. "Caritas" 86:1982 H. 2 s. 79-82.
- Parafialne duszpasterstwo miłosierdzia. Wskazania dla duszpasterzy. "Kronika Diecezji Przemyskiej" 63:1977 nr 4 s. 74-79.
- Pawłowski A.: Rola i zadania Dekanalnego Referatu Duszpasterstwa Dobroczynnego. "Miesięcznik Kościelny Archidiecezji Poznańskiej" 23:1972 nr 8 s. 179-183.
- Tenże: Duszpasterstwo dobroczynne a nawiedzenie obrazu Matki Bożej w parafii. Tamże 27:1976 nr 9 s. 206-210.
- Tenże: Niektóre aktualne zadania kapłana parafialnego na odcinku duszpasterstwa dobroczynności. Tamże 29:1978 nr 7-8 s. 139-142.
- Pluta W.: Vadecum współpracy Ludu Bożego i duszpasterza. Gorzów Wielkopolski 1974 (mps).
- Rief J.: Diakonischer Dienst der Kirche an der Gesellschaft. "Lebendige Seelsorge" 21:1970 H. 5 s. 197-206.
- Rola i zadania Dekanalnego Duszpasterstwa Dobroczynności – potrzeba duszpasterza dobroczynności na szczeblu dekanatu. "Wiadomości Charytatywne" 1975 nr 82-85 s. 86-91.
- Schmitt E.: Caritas der Gemeinde. "Lebendige Seelsorge" 27:1976 H. 6 s. 402-408.
- Tereny pracy duszpasterstwa dobroczynności. "Wiadomości Charytatywne" 1976 nr 86-90 s. 13-16.
- Tokarczuk I.: Parafialne duszpasterstwo miłosierdzia. Wskazania dla duszpasterzy. "Kronika Diecezji Przemyskiej" 76:1977 nr 3 s. 74-79.
- Woronowski F.: Struktura działalności duszpasterskiej odnawiającego się Kościoła. "Atencum Kapłańskie" 65:1974 s. 74-86.
- Tenże: Konieczność realizacji integralnej miłości czynnej Kościoła. "Wiadomości Diecezjalne Podlaskie" 46:1977 nr 3 s. 81-91.
- Wójtowicz S.: Udział świeckich w parafialnej akcji charytatywnej. "Homo Dei" 45:1977 nr 1 s. 35-39.
- Wytyczne dla dekanalnych referentów miłosierdzia. "Kronika Diecezji Przemyskiej" 76:1977 nr 4 s. 79-80.
- Zawitkowski J.: Impresje o duszpasterstwie szczegółowym. "Materiały Problemowe" 1980 nr 12 s. 93-104.

V. ODNOWA DUSZPASTERSTWA CHARYTATYWNEGO
I JEJ UWARUNKOWANIA

A d l h o c k W.: Die neue Gestalt katholischer Gemeindecaritas. "Lebendige Seelsorge" 21:1970 H. 5 s. 191-197.

Caritas und Diakonie. Herausgegeben von der Konferenz der deutschsprachigen Pastoraltheologen. Mainz 1974.

C s i p a i A.: Diakonie als Ausdruck christlichen Glaubens in der modernen Welt. Gütersloh 1971. Die Chance der brüderlichen Gemeinde. Hrsg. von H. Fleckenstein. Mainz 1970.

D r e h e r B.: Caritative Kirche in der sozialen Welt. "Caritas" 69:1968 s. 1-8.

D r e i s s e n J.: Leben - Lieben. München 1971.

E r h a r t e r H., K i r c h m a y e r A. [u. a.]: Prophetische Diakonie. Impulse und Modelle für eine Zukunftsorientierte Pastoral. Wien-Freiburg-Basel 1977.

F u g e l A.: Brief an eine diakonische Gemeinde. Impuls zu einem Neubeginn. Rheinfelden 1986.

G o l o m b E.: Mitmenschlichkeit und Brüderlichkeit als Signum des Gottesvolkes heute. "Lebendige Seelsorge" 21:1970 H. 5 s. 182-186.

H i e r o l d A.: Grundlegung und Organisation kirchlichen Caritas unter besonderen Berücksichtigung des deutschen Teilkirchenrechtes. St. Ottilien 1979.

L u d w i g H.: Überlegungen zur Notwendigkeit einer Caritas in der Gemeinde in der gegenwärtigen Gesellschaft. "Lebendige Seelsorge" 27:1976 H. 6 s. 389-393.

Miłość miłosierna. Pod red. J. Kruciny. Wrocław 1985.

N o r d h u e s P.: Einige Schwerpunkte und Akzente heutiger Caritaspastoral. W: Handbuch der Caritasarbeit. Hrsg. von P. Nordhues. Paderborn 1986 s. 140-142.

T o k a r c z u k I.: Kierunki działalności charytatywno-duszpasterskiej na tle przemian socjologicznych wsi. "Homo Dei" 32:1964 nr 3 s. 162-171; nr 4 s. 225-229.

W a l J.: W poszukiwaniu optymalnego modelu posługi charytatywnej. "Notificationes e curia [...]" 119:1982 nr 6-8 s. 191-199.